

Rob van Scheers

OORLOG IN DE 16

Het succes van de
Utrechtse voetbalschool

1. Voetbal = religie

Dat moet een curieus gezicht geweest zijn: kardinaal Ad Simonis die de lacherige selectie van FC Utrecht in de kleedkamer nog snel even de zegen vooraf geeft. We spreken 4 april 2004, en bij de aftrap wachtte ADO Den Haag de thuisploeg op. Anders dan de zusters Augustinessen – die, zodra de zon schijnt, regelmatig vol verwachting op de tribune van de Galgenwaard plaatsnemen – bleek het voor de 73-jarige eminentie zijn allereerste voetbalwedstrijd ooit, na een ‘hartelijke uitnodiging van directie en spelers’.

Wist hij dat het hier een risicowedstrijd betrof? De Utrechtse supporters zijn niet altijd lieverdjes, maar die uit de Hofstad kunnen er ook wat van. De ME hield het uitvak daarom scherp in de gaten, en de kardinaal beleefde een leuke middag. Het werd een doelpuntenfestijn: 5-3 voor het gezegende FC Utrecht. Zo’n geheim wapen hadden we nog niet eerder gehad. Laconiek commentaar van ADO-trainer Lex Schoenmaker achteraf: ‘Ja hoor eens, Simonis zegende alleen de thuisploeg, en dus stonden we in feite al met 1-0 achter.’

De kardinaal zelf zag heel andere dingen, heel wonderlijke dingen ook. Over zijn ervaringen schreef hij later een column op de website van het bisdom Utrecht:

Waar mensen in de kerk door de stilte de ‘weg naar binnen’ zoeken, lijken de bezoekers van een voetbalwedstrijd vooral de ‘weg naar buiten’ te vinden. Alle opgekropte energie, emotie en soms ook frustratie die in een week wordt opgespaard, krijgt in het stadion ongeremd ontlading. Zonder gêne laten mensen hun enthousiasme en opwindung de vrije loop en niemand die verwonderd of geërgerd reageert [...].

Een groter verschil tussen de stilte van de kerk en de storm van het stadion leek nauwelijks denkbaar. Toch hoorden die stilte en storm bij elkaar, meende Simonis.

Het is goed dat ieder mens zich van tijd tot tijd ontlaadt, al hoeft dat niet voor iedereen met schreeuwpartijen gepaard te gaan [...].

Aldus de kardinaal, in zijn eigen oprechte verwondering. Soms hoorde hij weleens ‘dat de kerken leeglopen en de stadions vol zijn’, maar hij zag de voetbalfans toch ook ‘als potentiële kerkgangers’. Ja, als het om beleving ging had hij deze middag vanuit de skybox ‘grote overeenkomsten gezien tussen voetbal en geloof’. Religie, dat heeft ook alles te maken met emotie, zo predikte hij.

De gebruikelijke haatsprekkoren waren hem niet opgevallen, nee. (De kerk keek in het verleden weleens vaker de andere kant op.) Eenmaal daarop gewezen in de aansluitende persconferentie veroordeelde hij die spreekkoren als ‘volstrekt ongepast’. Hij riep op tot het hooghouden van normen en waarden in de stadions, de Galgenwaard voorop. Voetbal is, net als de kerk, per slot een bindend element in de samenleving. ‘Daar horen geen uitwassen bij.’

Stichtelijke woorden, die even voorbij leken te gaan aan ADO-aanvaller Regillio Simons. Uit pure ergernis had die verdediger Patrick Zwaanswijk – goed voor twee doelpunten deze middag – een beuk met zijn elleboog gegeven, waarna hij met rood van het veld had moeten. Emotie, nietwaar? Beleving. Op én buiten het veld.

Ach, nou ja, de kardinaal had weliswaar niet alles kunnen volgen, maar zijn vergelijking van voetbal als zondagse hoogmis, die stond. Je zou kunnen zeggen: we hadden al wel een vermoeden, maar nu is het officieel.

2. Zo zijn onze manieren

Het gaf dan wel enig risico, die pot tegen ADO, maar in al zijn wijsheid had het bestuur de kardinaal gelukkig niet gevraagd voor De Wedstrijd van het Jaar, tegen Ajax. Door onderlinge rivaliteit loopt die thuiswedstrijd dikwijls uit op een kruistocht, zacht gezegd. Of stel je eens voor dat hij zondag 7 april 2007 in zijn agenda had geprikt voor een bezoek aan stadion Galgenwaard. Wat had de eminentie daarvan moeten denken?

Die middag was de wedstrijd tussen FC Utrecht en PSV (uitslag 1-1) precies dertien minuten onderweg, toen de Ivoriaanse PSV-aanvaller Arouna Koné ter hoogte van de middellijn de bal ontving. Nog voordat hij er erg in had, werd hij reeds vanachter keihard onderuitgehaald. Scheidsrechter Luinge floot, en het publiek veerde op.

Ha, hier hadden ze op gewacht!

Daar komt de Utrechter voor naar het stadion (en gaat hij niet naar de kerk)!

Zo zijn onze manieren.

Oorlog in de 16 (en ver daarbuiten).

Quasi speelde de dader dat hij de gele kaart niet had zien aankomen, Hij ging voor de bal, deze bestraffing maakte hem boos en verdrietig. Onderwijl zwol het applaus op de tribunes aan tot een minutenlange staande ovatie. Alle opgekropte energie, emotie en soms ook frustratie die in een week was opgespaard, kreeg in het stadion ongeremd ontlasting.

In het dagelijks leven is Jean-Paul de Jong, in 1970 geboren te Zuilen, een heel bescheiden en beleefde jongen. Hij

knikt altijd vriendelijk gedag, en zet zich met zijn stichting Klein-Galgenwaard in voor gehandicapten, dak- en thuislozen, kinderen uit achterstandswijken en scholieren, zodat ook zij eens leuk kunnen sporten. ‘Sociale cohesie, integratie en normbesef’ zijn de sleutelwoorden van de stichting.

Nu had De Jong zijn 83ste gele kaart te pakken. Een absoluut record in de eredivisie, nog voor gekende kruitvaatjes als Barry van Galen (82 exemplaren) en Paul Bosvelt (63 exemplaren). Er werd gelachen

en gejuicht op de tribune, want onze Jean-Paul de Jong, dat waren wij zélf... dit was nou Utrechtse (voetbal)humor pur sang. Achteraf zei scheids Roelof Luinge dat hij ‘zoiets nog niet eerder had meege maakt’. Maar hij kwam dan ook uit Drenthe.

En JP zelf? ‘Het publiek was er meer mee bezig dan ik,’ hield hij stoicijns vol, maar de fans hadden aan een half woord genoeg.

Zo bezien is het volgens de supporters dan ook volkomen terecht dat Mister Utrecht Jean-Paul de Jong (435 wedstrijden in het eerste) in

2018 werd aangesteld als hoofdtrainer. Hij heeft het zelf afgedwongen. Wel jammer dat Patrick Pothuisen van NEC op 2 mei 2010 de boel meende te moeten verpesten door zijn 84ste gele kaart te forceren.

Commentaar van de Bunnikside in koor: ‘Verzin zelf eens wat, man!’

Jean Paul de Jong

3. Stamboom

Als speler kwam Jean-Paul de Jong in het seizoen 1993/94 naar FC Utrecht. Oorspronkelijk was hij bij DWSV (Door Wilskracht Steeds Verder) met voetballen begonnen. Na zijn overstap naar Elinkwijk werd hij op 14-jarige leeftijd gescout door Feyenoord, en twee jaar later pikte Ajax hem op. Een zware enkelblessure voorkwam zijn doorbraak. Aansluitend probeerde De Jong zijn geluk bij Arminia Bielefeld en VfL Osnabrück. Als 23-jarige balafpakker kwam hij uiteindelijk de Galgenwaard binnen, en schopte het tot clubicoon.

Jean-Paul de Jong is een cultheld. Daar wemelt het van binnen de Utrechtse voetbalschool. Het gaat zelfs over van generatie op generatie.

Het grote voorbeeld van JP was Jan Wouters, ook al zo'n ploertendoder op het middenveld (vraag maar aan Paul Gascoigne).

De jonge Jan Wouters wilde het liefst Willem van Hane-gem zijn.

Als die zijn kromme ballen in de jaren vijftig uitprobeerde op een blinde muur in de Bloemstraat met een doel erop gekalkt en het opschrift D.O.S. erbij, dan wás hij op zijn beurt Tonny van der Linden.

Tonny van der Linden was net iets liever Faas Wilkes, maar voor Piet Dumortier (de legendarische D.O.S.-spits die met één interland op zijn naam op 6 april 1945 op dramatische wijze om het leven kwam*) deed hij het ook.

Piet Dumortier op zijn beurt zal als jongetje gekozen

hebben voor het duo Wout en David Buitenweg, in de jaren twintig, dertig allebei aanvallers van UVV, later Hercules, en internationals bovendien.

Het is een fraaie Utrechtse stamboom, maar de prangende vraag blijft: wie speelt Jean-Paul de Jong nog na op straat? Of Wesley Sneijder? Marco van Basten? Zou oud-Elinkwijker Zakaria Labyad in Utrecht een cult following hebben, nu hij zo goed presteert bij de FC? Of zitten alle hedendaagse kindertjes achter hun Playstation FIFA, en willen ze dan allemaal Cristiano Ronaldo of Lionel Messi zijn? Voor de Utrechtse voetbalschool is dat niets minder dan een ramp.

Sociaal-geograaf Ton van Rietbergen, verbonden aan de Universiteit Utrecht en groot voetballiefhebber, observeert: ‘Aan de bovenkant zijn voetballers de nieuwe “pophelden”, zoals Ronaldo en Messi, of bij ons al eerder Gullit, Rijkaard en Van Basten wel hebben bewezen. Maar onder aan de ladder is het rottingsproces reeds ingezet. Niet alleen voetballen kinderen niet meer op straat, ze voetballen helemaal niet meer. In de stad Utrecht liep het aantal verenigingen door fusies en opheffingen drastisch terug. Van 55 in de jaren zestig, tot zo’n 25 nu. Bovendien zijn het niet meer louter voetbalclubs, maar omniverenigingen. Met *individuele* sporten als tennis en squash.’

Onder jongens van veertien gaan de bijbaantjes voor, weet Van Rietbergen. Daarnaast winnen sporten met een ‘blitse Amerikaanse uitstraling’ terrein: mooie shirts, dito schoenen, snelheid. ‘Bovendien,’ vervolgt hij, ‘is in veel gevallen het verband tussen woonwijk en sportclub opgeheven. De complexen liggen nu veelal in winderige buitenwijken, daar krijg je de jeugd niet meer naartoe.’

Té veel welvaart, dat is misschien wel de nekslag voor de Utrechtse voetbalschool. Een relatief nieuwbakken stu-

dentenclub als Odysseus '91 niet te na gesproken, lijkt de lokroep van de bal vooral door allochtone jongeren gehoord te worden; zij melden zich nog wel aan bij de verenigingen. Ter lering en vermaak, maar ook om te kunnen dromen van een sprong op de sociale ladder – mits genoeg talent. Het is dezelfde droom die de arbeidersjongens van Elinkwijk, Velox en D.O.S. in de jaren vijftig, zestig, zeventig hadden: profvoetballer worden. Geld verdienen met je hobby. Iets van de wereld zien.

*) Piet Dumortier (1915-1945) was in de woorden van sportverslaggever Herman Kuiphof een 'lange, technisch vaardige midvoor met spelinzicht'. In het laatste oorlogsjaar lag Dumortier met difterie in het Academisch Ziekenhuis aan de Catharijnesingel. Na een bomalarm viel een halfuur lang de stroom uit, en zo is Piet – die aan de ijzeren long lag – in korte tijd gestikt. Het verdriet in de D.O.S.-stad was te vergelijken met de rouw na het plotseling overlijden van de Franse FC Utrecht-verdediger David di Tommaso op 29 november 2005.

5. Utrechtse inbreng

Toen in het seizoen 1995/96 de FC andermaal in zwaar weer verkeerde – degradatie dreigde, voor het derde jaar op rij, we waren weer even D.O.S. geworden – schreef ik voor het weekblad *Elsevier* een artikel dat veel weg had van een wanhoopsoffensief: *Naar voren, kanaries! De tragiek van de Utrechtse voetbalschool*. Spelers en oud-spelers schetsten ondermeer wat nu zo typerend voor het Utrechtse voetbal is.

Dat leverde mooie quotes op:

Jan Wouters: *‘Eerst strijd, dan goed voetbal. Spelers uit Utrecht pik je er zo uit. Ze staan bij een muurtje nooit met hun handen voor het kruis en kijken de schutter aan met een blik van: Wááág het eens!!! – We weten je te vinden, hoor!’*

John van Loen: *‘Niet voor niets is “Oorlog in de 16” een Utrechtse uitdrukking. En daar komt nog bij dat échte Utrechtse voetballers altijd in dienst van het elftal proberen te spelen.’*

Hans Kraay senior: *‘Willem van Hanegem was dé Utrechtse voetballer. Hard, op het gemene af, altijd willen winnen, en op momenten: geniaal.’*

Tonny van der Linden: *‘Als ik ertegenaan ging raakte ik geen bal. Dan dacht ik: laat ik maar gewoon op mijn ouwe, luie manier erbij gaan lopen. Dát kon alleen, omdat ik omringd werd door Utrechtse werkers.’*

Willem van Hanegem, liefkozend: *‘In mijn beginjaren bij Velox had het veel weg van het Simplistisch Verbond. Onze trainer Daan van Beek was een geweldige voetballiefhebber. Als we met Velox met 1-4 verloren maar wel mooi hadden gespeeld, vond hij dat niet eens zo heel erg. Het ging hem om de schoonheid van het spel.’*

Oud-voorzitter Theo Aalbers: *‘Alle ballen voor de pot en de ambulance bij de poort.’*

Allemaal waar, maar Jan Wouters (die in 1996/97 bij FC Utrecht assistent zou worden van Ronald Spelbos, en een jaar later zelf hoofdtrainer werd) wist ook: *‘Eerst zal de club weer uitstraling moeten krijgen om voor de jeugd als een magneet te werken. Pas als de schoffies terug zijn, is Utrecht weer Utrecht.’*

Met die wijsheid in gedachten kunnen we eens kijken naar het heden. Tijdens het seizoen 2017/18 telt de vaste selectie rond het eerste elftal van FC Utrecht een Deen (keeper David Jensen), een Arnhemmer (Mark van der Maarel), een Amsterdammer (Ramon Leeuwin), een Nijmegenaar (Willem Janssen), nog een Amsterdammer (Urby Emanuelson), alweer een Amsterdammer (Giovanni Troupée), een Duitser uit Dachau (Rico Strieder), een Amsterdamse Marokkaan (Yassin Ayoub), een Barnevelder (Sander van de Streek), een Pool (Mateusz Klich), en hé, nog een Amsterdammer (Gyrano Kerk), een Belg (Cyriel Dessers), een Roosendaler (Bilal Ould-Chikh), een Duitser uit Bamberg (Lukas Görtler), een Fransman uit Saint-Denis (Jean-Christophe Bahebeck), nog een Deen (Simon Makienok) en een laatste Nijmegenaar (Patrick Joosten).

Slechts Zakaria Labyad en Anouar Kali komen uit de stad, en Sean Klaiber uit de regio (Nieuwegein).

Ter vergelijking: in het oprichtingsjaar 1970 telde FC Utrecht na de fusie van D.O.S., Elinkwijk en Velox in de brede selectie vierentwintig contractspelers uit Utrecht, acht uit de regio en maar twee uit Amsterdam.

Willen we die stamboom niet kwijtraken, dan zal er snel een nieuwe Utrechtse held moeten opstaan. Veel hoop daarop is er vooralsnog niet. In de Jupiler League eindigde het belofteam van FC Utrecht in de jaargang 2017/18 op de twintigste plaats. Helemaal onderaan dus, met 27 punten precies. Het doelsaldo was -39.

Wat een drama. Misschien is de neergang van het Utrechtse voetbal ook wel illustratief voor het verval van het gehele Nederlandse voetbal, want zo best gaat het niet, Oranje voorop. Of moeten we nu allemaal voor de Oranje Leeuwinnen zijn, met Sari van Veenendaal en Shanice van de Sanden als Utrechtse troeven?